

Continuous Self-Development Strategies for the Teacher from the Higher Education System Strategii de dezvoltare continuă pentru profesorii din învățământul superior

Maria Ileana CARCEA
“Gh. Asachi” Technical University of Iasi
Department for educational staff training, Romania

Abstract

In the categorical plurality of the factors to determinate the quality of higher education an important part is played by the educational competence of the didactic staff. A distinction is required on the first level of analysis of this factor between the individual variables – elements depending on the psychobehavioural dimension of each professor – and the group variables – psychosocial characteristics of the didactic teams dedicated to a certain specialization line. The paper is treating only the individual dimension of the trainer role in higher education.

În pluralitatea categorială a factorilor de determinare a calității învățământului superior, un rol hotărâtor revine competenței educative a personalului didactic. Un prim nivel de analiză al acestui factor impune distincția dintre variabilele individuale – elemente ce țin de dimensiunea psiho-comportamentală a fiecărui profesor, și cele de grup – caracteristici psiho-sociale ale echipelor didactice care deserveșc o anumită linie de specializare. Lucrarea de față privește doar dimensiunea individuală a rolului de formator în învățământul superior.

Ca specificitate a statutului didactic în învățământul superior în raport cu cel din sistemul preuniversitar, se amintește faptul că formarea continuă- cu excepția pregătirii inițiale pentru activitatea didactică după un curriculum comun, nu este reglementată la nivel macrosistemic de către ministerul de resort rămânând la decizia fiecărei universități să elaboreze norme interne de asigurare a competenței educative a membrilor corpului profesoral. Problema este rezolvată în general, prin adoptarea criteriilor de promovare propuse de comisiile naționale de evaluare. Limita acestei soluții constă în faptul că, exceptând obligativitatea existenței unui curs elaborat de candidat, toate celelalte criterii de evaluare a activității didactice sunt compensabile prin performanțe științifice și de cercetare în domeniul de specialitate. În consecință există riscul minimalizării laturii pedagogice a competenței educative.

Criterii de calitate în învățământul universitar

Epoca contemporană poate fi caracterizată în esență prin unele tendințe precum: dinamica accelerată a schimbărilor socio-economice, globalizarea și mobilitatea crescută a specialiștilor în spații internaționale largi, factori direcți de influențare a lumii profesiunilor. Instituția de învățământ superior, gestionată de un personal cu funcții didactice superioare, nu le poate ignora atât timp cât este interesată de dăinuirea propriei integrități sistemice.

Principalele criterii de calitate ale instituției universitare sunt deductibile din calitățile generale ale sistemelor. *Fiabilitatea* se concretizează în asigurarea continuă a securității ocupaționale, profesionale și mai ales a performanței de durată în specialitate a absolvenților din domeniile asumate. *Stabilitatea* presupune păstrarea identității instituționale în condițiile schimbărilor care apar în lumea profesiunilor; astfel instituția care pregătește specialiști în literatură trebuie să ia în considerare existența genului SF, așa cum cei care pregătesc ingineri nu pot ignora faptul că principiile economiei, psihologiei, sociologiei, ecologiei sunt criterii ineludabile în proiectarea modernă. *Adaptabilitatea* se exprimă în creșterea continuă a numărului celor interesați, potențiali cursanți față de ofertele instituției; doar tranzitoriu pot fi acceptate staționări sub aspectul numărului de școlarizați, și aceasta ca semn al riscului de dezadaptare. Asigurarea acestor criterii de calitate la standarde performante ține de managementul educațional la nivel instituțional.

Standardele de calitate ale procesului formativ în sine presupun *coerență în formarea competențelor*, operaționale la absolvire, astfel încât cei care au parcurs cu succes planul de învățământ să fie competitivi în specializarea atestată. Puține sunt astăzi sistemele integratoare care-și permit finanțarea unor stagii de pregătire lungi, „ucenicii” de durată cu costuri mari de adaptare. *Flexibilitatea* procesului formativ pentru a asigura posibilități crescute de individualizare a curriculum-ului de formare și a strategiilor de studiu. Problema nu trebuie privită ca un deziderat teoretic sau formal, ci ca soluție reală la nevoile de autonomie și interesele diverse ale studenților, de condiții și priorități diferite, precum și de caracterul liber al pieței muncii; formarea repetată, multianuală a acelorași specialiști, după planuri de învățământ și programe analitice identice duce pe de o parte la perimarea competențelor formate, pe de altă parte, la dezechilibre pe piața muncii, suprasaturarea în anumite specializări și lipsa în altele.

Direcții de autoformare a competențelor educaționale

În sprijinul preocupării personalului didactic din învățământul superior pentru perfecționarea continuă a prestației educative, precizăm principalele obiective de referință ale autoformării profesionale. Menționăm că selecția și ordinea de prezentare ține seama de criterii pedagogice.

- ★ *Actualizarea permanentă a cunoștințelor din domeniul specializării cu luarea în considerare a perspectivelor intra- și interdisciplinare*

Se tratează problema în contextul în care interdisciplinaritatea privește mai multe direcții de abordare. Dacă sub aspectul utilizării informațiilor din științele fundamentale preocupările sunt evidente, deschiderea de orizonturi către domenii de aplicație nespecifice este foarte limitat. Astfel, sunt practic inexistente modulele de specializare care să propună programe analitice diferite pentru cursanți interesați de utilizarea cunoștințelor în alte domenii decât cel al producției industriale. Același calificativ limitat putem atribui și preocupărilor pentru corelarea cunoștințelor de specialitate cu diversitatea posibilităților de utilizare ale aceluiași domeniu, dar cu o funcționalitate diferită – proiectare-cercetare, exploatare, service, informatizare, marketing, administrare, instruire. În cazul în care interesele sau distributivitatea profesorului către domenii/funcții

nespecifice este scăzută, va trebui să-și cultive deschiderea pentru proiectarea și realizarea modului formativ în echipă pluridisciplinară.

★ *Comunicarea permanentă a evoluției și rezultatelor cercetării proprii*

Corpul de cunoștințe aferente unei specializări trebuie să fie perceput de către student ca o realitate vie, în permanentă înnoire, iar profesorul și specialistul ca autori ai progreselor realizate. Fără transmiterea explicită a acestui activism există riscul perceperii ansamblului de cunoștințe asimilat ca un sistem închis, definitiv elaborat, a abordării profesiei doar ca o căutare continuă a modelelor teoretice cunoscute în realitatea practică, fără ca acest demers să fie întregit și de preocuparea pentru conceptualizarea experienței practice, definirea diferențiată a situațiilor practice noi în vederea îmbogățirii teoriei.

★ *Perfecționarea continuă a tehnologiilor didactice și cristalizarea stilului de predare*

Experiența socială în formarea generațiilor tinere este conceptualizată de științele educației. Realizarea funcției didactice, empiric, doar în virtutea „talentului nativ”, a modelelor concrete care și-au pus amprenta asupra formării profesorului însuși, sau a experienței de catedră fie și foarte îndelungată este insuficientă pentru obținerea unor rezultate eficiente, pe termen lung. Profesorul responsabil este preocupat continuu de inovarea actului didactic, prin experimentarea metodelor de predare și de educare autentice.

★ *Formarea competențelor educative complementare*

Asumarea unor roluri inerente activității de catedră, altele decât cel didactic propriu-zis sunt funcții intrinseci ale activității educative și se abordează științific, profesionist. De exemplu, rolul de consilier de credite (îndrumător de grupă) sau cel de proiectant de curriculum formativ (plan de învățământ) presupune o specializare prealabilă în problematica și tehnicile proiectării pedagogice.

★ *Îmbogățirea cunoștințelor din domeniul didacticii universitare, diseminarea permanentă a rezultatelor experiențelor și experimentelor educative proprii*

Relativ puține sunt demersurile de informare intra- sau intersistemice pe teme de educație. În întâlnirile formale de catedră, uneori și la niveluri mai ridicate, dezbaterile pe această temă se consumă ca discuții libere, schimburi de opinii mai mult sau mai puțin pasionale, dominate de imperative de moment. Comunicarea experiențelor personale sau de echipă în probleme de educație este la fel de importantă pe plan social ca și comunicarea rezultatelor cercetărilor în domeniul de specialitate. Conceptualizarea experienței didactice și formative dobândite prin predarea anumitor discipline, îmbogățește teoria pedagogică și favorizează asimilarea ei de către noile generații de profesori, contribuie la perfecționarea predării și a sistemului de învățământ în general.

Metode de autoformare

O condiție fundamentală a prestării unei activități formative profesioniste o constituie includerea criteriilor de calitate a învățământului, pe componenta instituțională și procesuală, precum și a obiectivelor personale de dezvoltare. Pentru precizarea căilor de realizare a obiectivelor menționate se face distincție între autoformarea propriu-zisă, individuală, și cea instituțională care privește unitatea de învățământ ca individualitate colectivă interesată în formarea continuă a propriului personal didactic. Principalele metode individuale de autoformare sunt: documentarea permanentă în domeniul științelor educației, problematizarea sau conștientizarea voluntară și sistematică a exigențelor activității educative în continuă schimbare, dezbateră în grupuri consultativ-formative interdisciplinare, studiul dinamicii profesiunilor, a pieței muncii și a standardelor de competență în specializările asumate, experimentarea pedagogică, comunicarea rezultatelor experienței didactice, participarea voluntară la programe de formare continuă.

Suportul instituțional al autoformării

Printre măsurile de reformare a învățământului în România se numără și statuarea unei structuri autonome la nivel de unitate de învățământ superior- *Departamentul pentru Pregătirea Personalului didactic (DPPD)*. Personalul DPPD este format, în principal, din specialiști în psihologie, pedagogie și cadre didactice de formare inginerească specializate în didactica domeniului de bază. Sarcina principală a acestui departament constă în formarea inițială, obligatorie, a personalului didactic pentru învățământul de toate nivelurile și formarea continuă a profesorilor din sistemul preuniversitar. În funcție de potențialul resurselor de personal al fiecărei universități și de proiectele particulare de aplicare a normelor naționale privitoare la acest departament se pot include în statutul și regulamentul de funcționare și alte obiective, specifice unității de învățământ.

DPPD al Universității Tehnice Iași funcționează în baza unui proiect care prevede o linie de acțiune privitoare la asigurarea asistenței psihopedagogice interne. Diversificarea serviciilor DPPD cu această linie de acțiune este posibilă datorită personalului specializat. În structura DPPD funcționează doi specialiști cu studii de bază în psihologie și specializare prin doctorat în pedagogie respectiv psihologie, și doi specialiști în filosofie cu specializare prin doctorat în psihologie, toți cu preocupări de cercetare pe domeniul educației. De asemenea, departamentul se bucură de conlucrarea unor cadre didactice de formare tehnică, cu preocupări de cercetare în didactica specialității și instruire asistată de calculator. Pe direcția menționată, departamentul nostru vine în sprijinul autoformării - individuale și de grup - a personalului didactic de formare tehnică din universitate prin următoarele oferte:

1. În colaborare cu fiecare facultate în parte, departamentul poate desemna un specialist în psihopedagogie care să asigure consiliere educațională la cererea facultăților și să coopereze pe teme de cercetare educațională; pentru asigurarea unei compatibilități funcționale cât mai mari și a unor experiențe comune. Aceeași persoană cooperează constant cu aceeași facultate. În acest sens avem experiențe concrete încurajatoare cu: Facultatea de Știința și Ingineria Materialelor cu care am colaborat la elaborarea primului proiect de organizare a DPPD (publicat în revista FORUM) și la elaborarea planului de învățământ pentru Colegiul de Educație Tehnologică; Facultatea de Chimie Industrială cu care am colaborat la proiectarea și validarea experimentală a unui sistem de evaluare a personalului didactic (publicat în revista FORUM); Facultatea de Electrotehnică cu care colaborăm în problema proiectării curriculare pentru facilitarea adaptării la cerințele mediului

universitar, singura facultate la care se predau discipline de creație în formă impusă, pentru formarea competențelor necesare inventării și inovării profesionale, condiție a reușitei profesionale.

2. DPPD a elaborat programe de formare continuă destinate personalului didactic din învățământul superior tehnic care vizează: perfecționarea competențelor de predare a disciplinelor de specialitate tehnică – „Didactica universitară”- diversificarea competențelor de management educațional – „Consilierea de credite/studii”, „Consilierea de carieră”, „Managementul educației nonformale”, sau specializarea în domenii interdisciplinare – „Metodica predării disciplinelor de specialitate tehnică și tehnologică”, „Instruire asistată de calculator”. Programele sunt popularizate la nivel de universitate și lista lor este deschisă solicitărilor facultăților sau unor persoane din cadrul acestora.

3. DPPD poate fi un partener competent în organizarea și realizarea unor manifestări științifice pe teme de educație inginerească, în toate componentele sale structurale (curriculum, organizare, evaluare) și etapele de elaborare (proiectare, realizare). O astfel de experiență avem în colaborare cu Facultatea de Electrotehnică care include în manifestările științifice secțiuni destinate educației inginerești, excelent prilej de dezbateri interdisciplinară. Personalul DPPD poate participa în rolul de (co)moderator la dezbaterile de principiu, de analiză, de evaluare, de proiectare ș.a. pe teme educative.